

"Дубки"

Іван Бунін

З книги "Темні алеї"

Переклад Олександра Грязнова

Ішов мені тоді, друзі мої, всього лиш двадцять третій рік, — справа, як бачите, давня, ще за блаженної пам'яті Миколая Павловича, — я тільки-но одержав чин гвардійського корнета, звільнений взимку того пам'ятного для мене року в двотижневу відпустку в свою рязанську вотчину, де, після смерті батька, самотньо жила моя матінка, і, приїхавши, невдовзі жорстоко закохався: зазирнув одного разу у давно спустілу дідівську садибу біля сільця Петровського, по сусідству з нашою, та й почав під усякими приводами їздити туди частіше і частіше. Дике і понині російське село, взимку тим більше, а що ж було в мої часи! Таке ж дике було і Петровське з цією спустілою садибою на його околиці, що називалася "Дубки", бо при в'їзді у неї росло декілька дубів, в мою пору вже древніх, могутніх. Під тими дубами стояла стара груба хата, за хатою зруйновані часом служби, ще далі пустир вирубаного саду, заметеного снігами, і руїни панського будинку з темними провалами вікон без рам. І от у цій хаті під дубами я і просиджував мало не кожен день, базікаючи усякі нібито господарські нісенітниці нашому старості Лаврові, який жив у ній, навіть шукаючи його дружби і потайки кидаючи гіркі погляди на його мовчазну дружину Анфісу, схожу скоріше на іспанку, ніж на просту російську дворову, яка була мало не вдвічі молодша за Лавра, високого мужика з цегляним лицем в темно-червоній бороді, із якого легко міг би вийти отаман ватаги муромських розбійників. Зранку я без вибору читав що попадало під руку, бренькав на фортепіано, підспівуючи з млістю: "Когда, душа, просилась ты погибнуть или любить", а пообідавши, їхав до вечора у "Дубки", незважаючи на люті вітри і віхоли, які невпинно летіли до нас із саратовських степів. Так пройшли святки і наблизився строк мого повернення на службу, про що я сказав якось з вдаваною невимушеністю Лавру і Анфісі. Лавр резонно зауважив, що служба царська, звичайно, понад усе, і тут за чимось вийшов із хати, Анфіса ж, яка сиділа із шиттям у руках, опустила раптом шиття на коліна, поглянула вслід чоловікові своїми кастильськими очима і, як тільки за ним зачинилися двері, стрімко і пристрасно блиснула ними на мене і сказала гарячим шепотом:

— Паничу, завтра він поїде з ночівлею у місто, приїздить до мене згаяти вечір на прощання. Крилася я, а тепер скажу: гірко мені буде розлучатися з вами!

Я, звичайно, був вражений таким зізнанням і тільки встигнув головою кивнути на знак згоди – Лавр повернувся до хати.

Після того я, як розумієте, не сподівався у невимовному нетерпінні хоч дожити до завтрашнього вечора, не знав, що з собою робити, думаючи лиш одне: знехтую своєю

кар'єрою, кину полк, залишусь навіки в селі, з'єднаю свою долю з нею по смерті Лавра – і тому подібне... "Адже він вже старий, — думав я, незважаючи на те, що Лаврові не було ще й п'ятдесяти, — він повинен скоро вмерти..." Нарешті пройшла ніч, — я аж до ранку то люльку палив, то ром пив, нітрохи не п'яніючи, все розпалюючись у своїх безглузких мріях, — минув і короткий зимовий день, стало смеркатися, а надворі – жорстокий буревій. Як тут поїхати з дому, що сказати матінці? Втрачаю голову, не знаю, як бути. Як раптом проста думка: та з'їжджу потайки і вся справа! Поскаржився на нездужання, не буду, мовляв, вечеряти, піду у постіль, а як тільки матінка поїла і пішла до себе, — настала вже рання зимова ніч, — з великим поспіхом одягнувся, побіг до конюхів, наказав запрягти легенькі санки і був такий. Надворі нічого не видно у білій заметілі, але дорога для коня знайома, пустив його наздогад, і не минуло й півгодини, як зачорніли у цій завірюсі і загуділи дуби над жаданою хатою, засвітилося крізь сніг її віконце. Прив'язав я коня до дуба, кинув на нього попону – і чимдуж, через замети, у темні сіни! Намацав двері хати, ступив за поріг, а вона вже вбрана, набілена, нарум'янена, сидить в блиску і червоному диму лучини на лавці біля столу, вставленого по білій скатертині частуванням, з нетерпінням чекає мене. Все маячить, все тремтить у цьому блиску, в диму, але очі і крізь них видно – такі вони широкі і пильні! Лучина у поставці, над цебром з водою, тріщить, сліпить швидким багровим полум'ям, впускає вогненні іскри, які шиплять у воді, на столі тарілки з горіхами і м'ятними пряниками, штоф з наливкою, два стаканчика, а вона, біля столу, спиною до білого від снігу віконця, сидить в шовковому ліловому сарафані, у міткалевій сорочці з широкими рукавами, в кораловому намисті – смоляна голівка, що зробила б честь будь-якій світській красуні, гладко причесана на прямий проділ, у вухах висять срібні сережки... Побачивши мене, скочила, миттю скинула з мене засніжену шапку, лисячу шубу, штовхнула до лавки, — все немов у нестямі, всупереч моїм попереднім думкам про її горду неприступність, — кинулась до мене на коліна, обняла, притискаючи до мого обличчя свої гарячі щоки...

— Що ж ти крилася, кажу, дочекалась до нашої розлуки!

Відповідає з відчаєм:

— Ах, що ж я могла! Серце заходилося, як ти приїжджав, бачила твої муки, та я міцна, не виказувала себе! Та і де могла відкритися тобі? Адже ні хвилини не була вічна-віч з тобою, а при ньому навіть поглядом не відкриєшся, зіркий, як орел, помітить щось – уб'є, рука не затремтить!

І знову обіймає, тисне мою несміливу руку, кладе собі на коліна... Відчуваю її тіло на своїх ногах крізь легкий сарафан і вже не володію собою, як раптом вона вся сторожко і дико випрямляється, схоплюється, дивлячись на мене очима Піфії:

— Чуєш?

Слухаю – і нічого не чую, крім виття віхоли за стіною: що, мовляв, таке?

— Під'їхав хтось! Кінь заїржав! Він!

І, забігши і сівши за стіл, переборюючи важкий подих, голосно говорить звичайним голосом, наливаючи тремтячою рукою зі штофа:

— Випийте, пане, наливочки. Поїдете - замерзнете...

Ось тут він і ввійшов, увесь кошлатий від снігу, в баранячій вушанці і кожусі, глянув, мовив: "Здрастуйте, пане", старанно поклав кожух на хори, зняв, обтрусив вушанку і витираючи полою мокре лице і бороду, не поспішаючи заговорив:

— Ну і погода! Добувся якимось до Великих Дворів, — ні, думаю, пропадеш, не доїдеш, — в'їхав на заїжджий двір, поставив кобилу під навіс у затишок, задав корму, а сам у хату, за щі,— втрапив якраз в обід, — та так і просидів вважай до вечора. А потім думаю - ет, була не була, поїду краще додому, може бог донесе, — не до міста, не до справ у таке жажіття! От і доїхав, слава богу...

Ми мовчимо, сидимо у заціпенінні, у жахливому збентеженні; ясно, що він відразу все зрозумів, вона не підіймає вій, я зрідка на нього поглядаю... Зізнаюсь, живописний він був! Великий, плечистий, туго підперезаний зеленим паском по короткому кожушку з кольоровими татарськими узорами, міцно взутий в казанські валянки, цегляне лице горить від вітру, борода виблискує талим снігом, очі - грізним розумом... Підійшовши до поставця, запалив нову лучину, потім сів за стіл, взяв штоф товстими пальцями, налив, випив до дна і каже на бік:

— Вже й не знаю, пане, як ви тепер доїдете. А їхати вам давно пора, коня вашого усього снігом замело, стоїть весь зігнувшись... Вже не гнівітьсь, що не вийду проводити - сильно стомився за день, та й дружину весь день не бачив, а у мене є про що з нею побесідувати...

Я, без слова у відповідь, піднявся, одягнувся і вийшов...

А на ранок, ні світ, ні зоря, вершник із Петровського: вночі Лавр задушив дружину своїм зеленим паском на залізному гаку у брусі дверей, а вранці пішов у Петровське, заявив мужикам:

— У мене, сусіди, горе. Дружина повісилась - видно, втратила розум. Прокинувся на світанку, а вона висить вже вся синя з лиця, голова на груди впала. Вбралася навіщось, нарум'янилась - і висить, трохи не дістає до підлоги... Засвідчіть, православні.

Ті подивились на нього і кажуть:

— Чи ба, що з собою подіяла! А що ж це в тебе, старосто, вся борода жмутами вирвана, все лице згори донизу нігтями зрізане, з ока кров тече? - В'яжіть його, мужики!

Був він битий батогами і засланий до Сибіру, у копальні.

30.10.43